

Saaksum, Roodehaansterweg
(Gemeente Zuidhorn, Gr.)

Een Inventariserend
Archeologisch Veldonderzoek

Steekproefrapport 2014-05/05Z

Saaksum, Roodehaansterweg
(Gemeente Zuidhorn, Gr.)
Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek

Een onderzoek in opdracht van Schuuring bv

Steekproefrapport 2014-05/05Z definitieve versie
ISSN 1871-269X

auteur: drs. J.M.G. Bongers (fysisch geograaf)

autorisatie: dr. J. Jelsma (senior archeoloog)

De Steekproef bv werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 3.3

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door de
Steekproef bv, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, 16 mei 2014

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.

De Steekproef bv aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef bv
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3, 9801 TG Zuidhorn

telefoon

050 - 5779784

fax

050 - 5779786

internet

www.desteekproef.nl

e-mail

info@desteekproef.nl

kvk

02067214

Inhoud

Samenvatting.....	1
Inleiding (KNA 3.3 LS01).....	2
Bureauonderzoek Libau (KNA 3.3 LS01-LS05).....	2
Aanpak veldonderzoek (KNA 3.3 VS01).....	3
Resultaten veldonderzoek (KNA 3.3 VS02, VS03).....	5
Conclusies en advies (KNA 3.3 VS07).....	7

Gebruikte bronnen

- Appendix: - Archeologische periodes
- Leidingenkaart KLIC
- Boorstaten
- Laagbeschrijvingen boringen volgens Archeologische Standaard
Boorbeschrijvingsmethode

Samenvatting

In verband met de geplande aanleg van een glasvezelkabel is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd langs de Roodehaansterweg te Saaksum, gemeente Zuidhorn, provincie Groningen. De aanleg sleuf zal een breedte van dertig centimeter en een diepte van zestig centimeter krijgen. De sleuf gaat over de wierde Saaksum die de status heeft van zeer hoge archeologische waarde. Het doel van het onderzoek is vast te stellen in welke mate het graafwerk de wierde zou kunnen aantasten. Het onderzoek bestaat uit een verkennend veldonderzoek in de vorm van vijftien grondboringen. Een bureauonderzoek is eerder uitgevoerd door Libau.

Tijdens het veldonderzoek is in het midden en zuiden van het tracé door Saaksum een wierdelaag aangetroffen. Hieruit zijn drie scherven middeleeuws kogelpotaardewerk en één scherf nieuwe tijds roodbakkend geglaazuurd aardewerk opgeboord. In de noordelijke helft is de bodem geroerd tot tenminste zestig centimeter diepte, zijnde de geplande aanlegdiepte van de glasvezelkabel. In de zuidelijke helft is de wierdelaag lokaal aangeboord binnen deze aanlegdiepte van de te graven sleuf. Het advies luidt om in de zuidelijke helft de kabel te leggen onder de daar aanwezige stoep. Daar liggen al meerdere leidingen waardoor de bodem op die plek tot tenminste zestig centimeter zal zijn geroerd.

Inleiding (KNA 3.3 LS01)

In opdracht van Schuuring bv, vertegenwoordigd door mevrouw S. de Ruiter, is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd langs de Roodehaansterweg te Saaksum. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande aanleg van een glasvezelkabel van Grijskerk naar Saaksum. Ter plaatse van Saaksum loopt het tracé door een wierde die op de archeologische monumentenkaart een zeer hoge archeologische waarde heeft. Het graafwerk vormt mogelijk een bedreiging voor deze wierde. Het doel van het onderzoek is om vast te stellen of gawe wierdelagen of resten van een valge (akker aan de rand van een wierde) aanwezig zijn. Daartoe is een verkennend veldonderzoek uitgevoerd.

Tabel 1: Saaksum, Roodehaansterweg: administratieve gegevens

provincie:	Groningen
gemeente:	Zuidhorn
plaats:	Saaksum
toponiem:	Roodehaansterweg
bevoegd gezag:	gemeente Zuidhorn, geadviseerd door Libau
opdrachtgever:	Schuuring bv
oppervlakte:	tracé, lengte 260 meter
hoogte:	+1 meter NAP
grenscoördinaten:	noord: 223,924 / 592,544 zuid: 223,865 / 592,293
kaartblad:	7A
onderzoeksmeldingsnr:	61543
uitvoeringsperiode:	9 en 13 mei 2014
onderzoeksdiepte:	170 centimeter
fase onderzoek:	veldonderzoek verkennende fase
status rapport:	definitief
beheer documentatie:	De Steekproef bv, E-depot RCE, Provincie Groningen, Noordelijk Archeologisch Depot, Koninklijke Bibliotheek en DANS

Bureauonderzoek Libau (KNA 3.3 LS01-LS05)

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd door Libau (Libaurapport 14-80¹). In het rapport van dat onderzoek staat: 'Voor de aanleg van de glasvezelkabel zal over de lengte van het tracé een sleuf worden gegraven met een breedte van circa 30 cm en een diepte van ongeveer 60 cm' (pagina 1). '[...] te Saaksum doorsnijdt het tracé de rand van de wierde Saaksum' (pagina 6). 'Het tracé ligt aan de westzijde van de Roodehaansterweg die hier midden over de wierde loopt' (pagina 8). 'Geadviseerd wordt om ter plaatse van de wierde Saaksum (geregistreerd AMK-terrein) een archeologisch veldonderzoek te laten uitvoeren. Het veldonderzoek

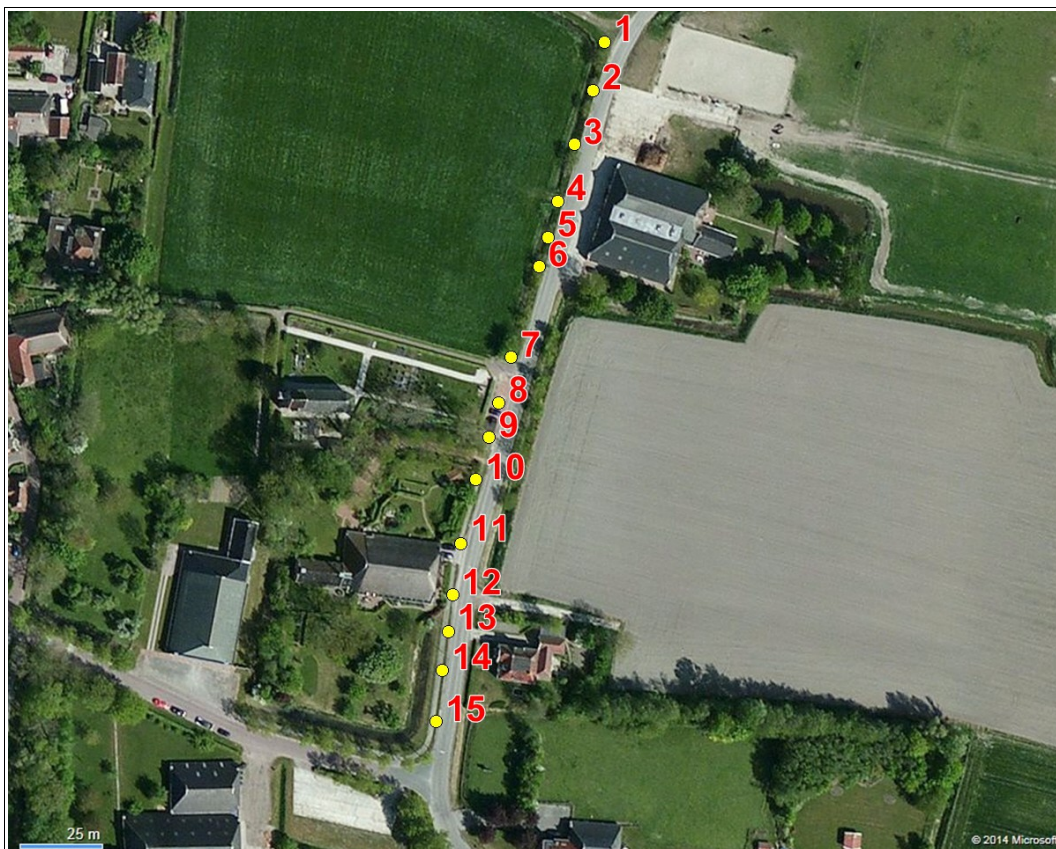
¹ Libaurapport 14-80. Aanleg glasvezelkabel tussen Grijskerk en Saaksum, gemeente Zuidhorn. Een Archeologisch Bureauonderzoek. M. de Jong & J. Molema. Groningen, 3 april 2014.

dient te bestaan uit een booronderzoek. De boringen dienen te worden uitgevoerd met een gutsboor en worden geplaatst om de 20 m (pagina 11).

Aanpak veldonderzoek (KNA 3.3 VS01)

Het veldonderzoek is uitgevoerd op 9 en 13 mei 2014. Er zijn vijftien boringen verricht (zie Figuur 1). Bij de aanpak is noodgedwongen afgeweken van het advies van Libau in verband met de aanwezigheid van leidingen (zie Appendix Leidingenkaart). Om die reden variëren de afstanden tussen de boringen tussen tien en dertig meter. Een andere afwijking is de boormethode. Er is gewerkt met een edelmanboor in plaats van een guts, omdat op deze wijze de kans op het raken en beschadigen van leidingen kleiner is. Op plekken waar de boring stuitte, is niet dieper geboord in verband met de kans dat een leiding de oorzaak van de stuit was (boringen 3, 5, 10 en 11). Vanaf een diepte van 1,2 meter is wel verder geboord met een guts, omdat vanaf deze diepte geen leidingen meer verwacht worden.

De opgeboorde monsters zijn beschreven door de grond laagsgewijs af te snijden in de boorkop en de guts. De resultaten van de boringen staan in de Appendix volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode. De hoogtes van de boringen zijn bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Er is geen veldkartering uitgevoerd, omdat daartoe geen mogelijkheden waren.

Figuur 1: Saaksum, Roodehaansterweg: boorpuntenkaart. De genummerde punten zijn de locaties van de vijftien boringen.

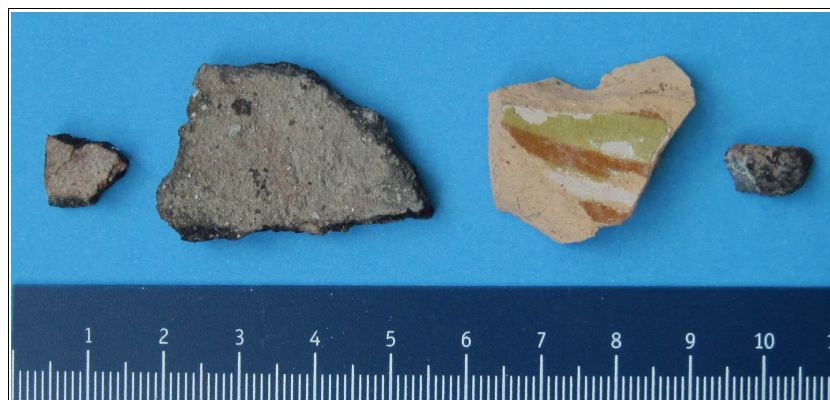
Figuur 2: Saaksum, Roodehaansterweg: de foto's zijn genomen in noordelijke richting. De bovenste foto is uit het noordelijke deel van het tracé, de onderste foto uit het zuidelijke deel. Op de onderste foto wordt boring 13 uitgevoerd.

Resultaten veldonderzoek (KNA 3.3 VS02, VS03)

De dikte van de in moderne tijd geroerde bovengrond bij de vijftien boringen bedraagt in oplopende volgorde: 40, 45, 55, >60, 70, 75, 85, >85, 90, 95, 100, 115, 115, 115 en >155 centimeter. Bij acht boringen ligt onder de geroerde bovenlaag een homogene laag met een matige bijmenging van baksteenresten, enige cementresten en spikkels houtskool. Ook zijn er een stuk bot, drie scherven middeleeuws kogelpotaardewerk en een scherf roodbakkerend geglaazuurd aardewerk uit de nieuwe tijd in gevonden (zie Tabel 2 en Figuur 3). Waarschijnlijk gaat het om een middeleeuwse wierdelaag (zie Appendix Boorstaten). Er zijn geen eenduidig moderne materialen in gevonden, wat een aanwijzing is dat de laag redelijk bewaard is gebleven. In het meest noordelijke deel (boringen 1, 2 en 4) is de laag niet aangetroffen. Waarschijnlijk heeft de wierde wel tot daar aan toe doorgelopen, maar is de bodem er verstoord tot onder de wierdelaag. Hetzelfde geldt voor boringen 9 en 15 waar diepe moderne verstoringen zijn vastgesteld.

Tabel 2: Saaksum, Roodehaansterweg: vondsten scherven aardewerk. De vondsten worden gedeponeerd bij het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis.

vondstnr	boring	diepte [cm]	type	datering
1	6	75 - 100	kogelpot	middeleeuwen
2	8	115	kogelpot	middeleeuwen
3	11	75	roodbakkerend geglaazuurd	nieuwe tijd
4	13	115	kogelpot	middeleeuwen

Figuur 3: Saaksum, Roodehaansterweg: vondsten. Voor beschrijving zie Tabel 2.

Bij boringen 6, 7, 8 en 14 ligt de wierdelaag op de natuurlijke klei. Bij boringen 12 en 13 is een tussengelegen pakket aanwezig dat ook bij boring 15 is aangetroffen. Beide betreffen matig slappe, licht humeuze klei met een zeer geringe bijmenging van fijne baksteenspikkels. De onderste laag ligt abrupt op de onderliggende sterk zandige klei en bevat veel zwarte, organische vlekken. De bovenste laag is lichtbruin en vertoont enige gelaagdheid. De lagen lijken te zijn gevormd in een spoor. Gezien de zwarte, organische klei onderin lijkt het te gaan om het spoor van een sloot, een gracht of een vijver. In de lagen zijn geen dateerbare materialen zoals scherven aardewerk

gevonden. Op de kadastrale kaart van 1811-1832 wordt ter plaatse geen water weergegeven (zie Figuur 4). Blijkbaar is de sloot, gracht of vijver al eerder gedempt. Gezien de bovenliggende wierdelaag is dit mogelijk al tijdens de late middeleeuwen gebeurd, bijvoorbeeld ten behoeve van een uitbreiding van de wierde.

De wierdelaag is bij boringen 10, 11 en 12 aangetroffen op dieptes van respectievelijk 55, 45 en 40 centimeter, hetgeen binnen het bereik is van de geplande aanlegdiepte van de glasvezelkabel die op 60 centimeter diepte komt. Bij de overige boringen ligt de wierdelaag op dieptes van tenminste 70 centimeter onder het oppervlak.

Figuur 4: Saaksum, Roodehaansterweg: uitsnede van de kadastrale kaart van 1811-1832. De Roodehaansterweg loopt van boven naar onder over de kaart. De glasvezelkabel zal hier westelijk (links) van worden gelegd.

Conclusies en advies (KNA 3.3 VS07)

In het midden en zuiden van het tracé Roodehaansterweg is een wierdelaag aangetroffen. Uit deze laag zijn drie scherven kogelpotaardewerk uit de middeleeuwen en één scherp roodbakkend geglaazuurd aardewerk uit de nieuwe tijd opgeboord. Bij drie van de uitgevoerde vijftien boringen ligt de top van de wierdelaag binnen de geplande aanlegdiepte van de glasvezelkabel van zestig centimeter.

Het archeologisch verwachtingsmodel kan worden gehandhaafd. Op het tracé van de aan te leggen glasvezelkabel is een wierdelaag aanwezig die mogelijk wordt bedreigd bij aanleg van de kabel.

Wij adviseren de glasvezelkabel op de zuidelijke helft van het tracé door Saaksum aan te leggen onder de daar aanwezige stoep (zie Figuur 2). Onder de stoep liggen al meerdere kabels, waardoor de bodem daar naar verwachting al tot tenminste de aanlegdiepte van de kabel verstoord is. Op de noordelijke helft is de dikte van de geroerde grond dermate dat de aanleg van de kabel geen bedreiging vormt voor de wierde. Als bij de aanleg van de sleuf onverhoopt toch archeologische sporen worden aangetroffen of archeologische vondsten worden gedaan, dan dient hiervan direct melding te worden gemaakt conform de Monumentenwet 1988, artikel 53. Wij adviseren dit te doen bij de gemeente Zuidhorn en bij het Libau dat de gemeente op archeologisch gebied adviseert: 050-3126545.

Appendix

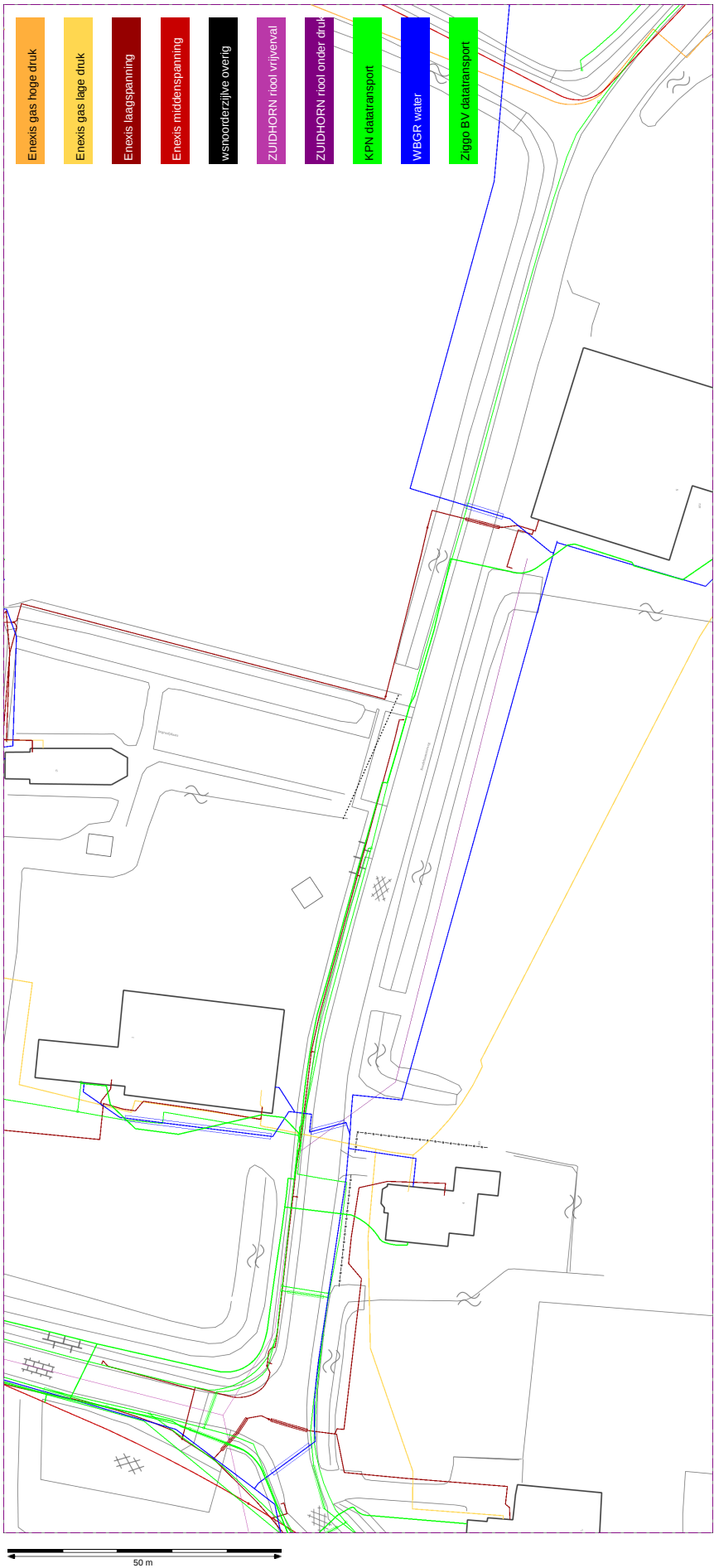
Saaksum, Roodehaansterweg

- Archeologische periodes
- Leidingenkaart KLIC
- Boorstaten
- Laagbeschrijvingen boringen volgens
Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode

Archeologische periodes

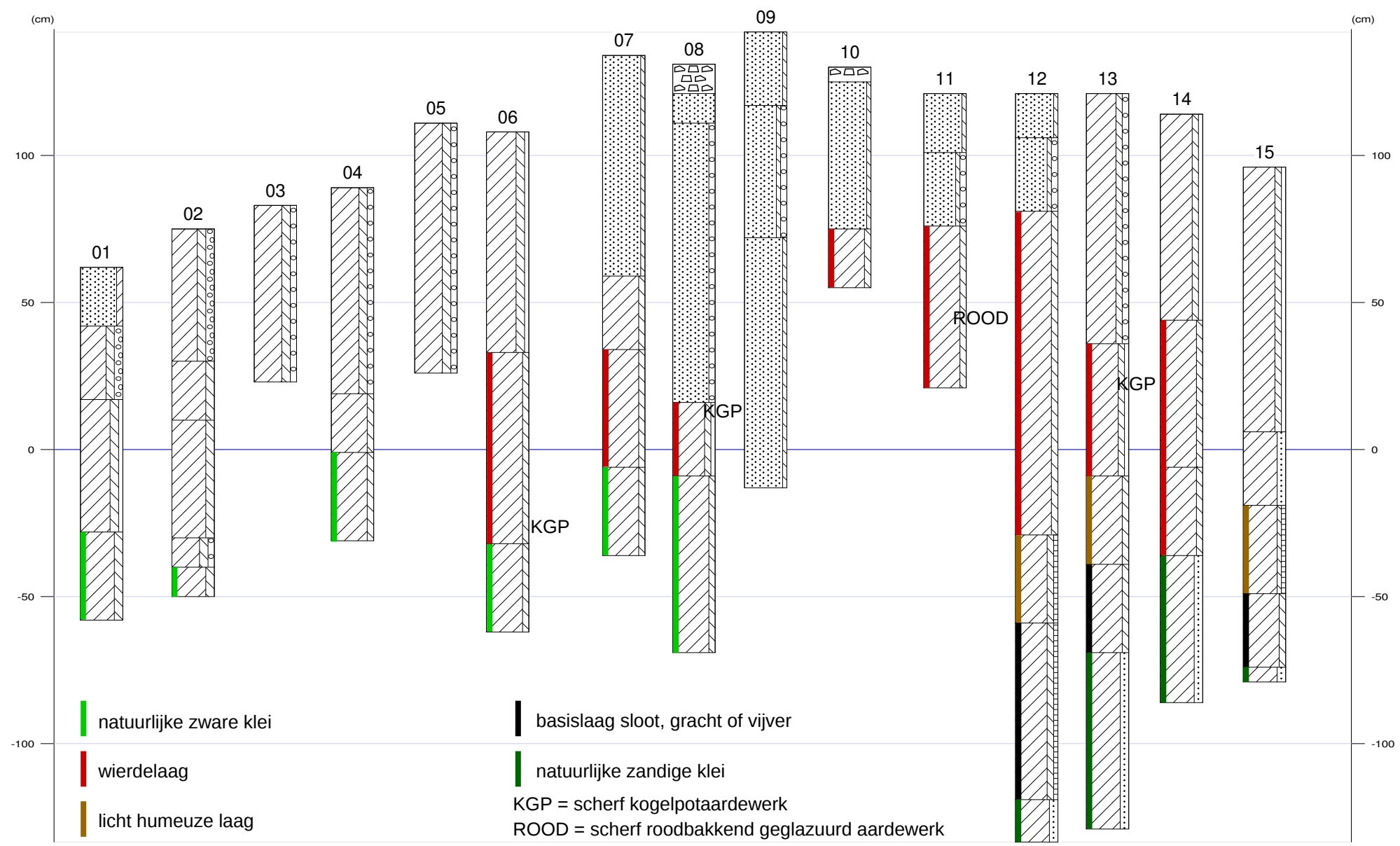
paleolithicum:		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP	romeinse tijd:	
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
neolithicum:		romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
bronstijd:		middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	nieuwe tijd:	
bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd A:	1.500 - 1.650 nC
bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd B:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd C:	1.850 – heden

Appendix Saaksum, Roodehaansterweg: Leidingenkaart KLIC

Appendix Saaksum, Roodehaansterweg: Boorstaten

Appendix Saaksum, Roodehaansterweg: Laagbeschrijvingen

01

X-coördinaat (m) : 223924
Y-coördinaat (m) : 592539
Maaiveld (cm) : 62

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 20	zand kleiig, 2,5y5/3, opgebrachte grond
20 - 45	klei sterk siltig, sterk grindig, 10yr3/2, bouwvoor
45 - 90	klei sterk siltig, zwak grindig, 2,5y4/2, vergraven
90 - 120	klei sterk siltig, 5gy5/1, Opm.: Gaaf

02

X-coördinaat (m) : 223920
Y-coördinaat (m) : 592519
Maaiveld (cm) : 75

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 45	klei sterk siltig, sterk grindig, 10yr3/2
45 - 65	klei sterk siltig, 2,5y4/2, Opm.: Veel houtresten
65 - 105	klei sterk siltig, 2,5y5/2, vergraven
105 - 115	klei sterk siltig, matig grindig, 2,5y4/2, vergraven
115 - 125	klei sterk siltig, 5y5/2, Opm.: Gaaf

03

X-coördinaat (m) : 223915
Y-coördinaat (m) : 592504
Maaiveld (cm) : 83

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 60	klei sterk siltig, matig grindig, 10yr3/2, vergraven, Opm.: Boring gestuit op iets hards

04

X-coördinaat (m) : 223911
Y-coördinaat (m) : 592491
Maaiveld (cm) : 89

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 70	klei sterk siltig, matig grindig, 10yr3/2
70 - 90	klei matig siltig, 2,5y5/2, vergraven
90 - 120	klei matig siltig, 2,5y5/2, weinig fosfaatconcreties, Opm.: Gaaf

05

X-coördinaat (m) : 223908
Y-coördinaat (m) : 592475
Maaiveld (cm) : 111

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 85	klei sterk siltig, matig grindig, 10yr3/2, slap, Opm.: Boring gestuit op iets hards

Appendix Saaksum, Roodehaansterweg: Laagbeschrijvingen

06

X-coördinaat (m) : 223905
Y-coördinaat (m) : 592464
Maaiveld (cm) : 108

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 75	klei sterk siltig, zwak grindig, 10yr3/2
75 - 140	klei matig siltig, 2,5y4/2, Opm.: Vergraven wierdelaag?
140 - 170	klei matig siltig, 5y5/2, zandlagen

07

X-coördinaat (m) : 223898
Y-coördinaat (m) : 592435
Maaiveld (cm) : 134

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 75	zand zwak siltig, 2,5y5/3, opgebrachte grond, Opm.: Bestratingszand
75 - 100	klei matig siltig, 5y4/2, slap, vergraven
100 - 140	klei matig siltig, 2,5y4/2, Opm.: Wierdelaag?
140 - 170	klei matig siltig, 5y4/2, Opm.: Natuurlijke klei, onderin gelaagd

08

X-coördinaat (m) : 223894
Y-coördinaat (m) : 592425
Maaiveld (cm) : 131

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 10	stenen
10 - 20	zand 2,5y5/3, Opm.: Bestratingszand
20 - 115	zand matig grindig, 5y3/1, vergraven
115 - 140	klei matig siltig, zwak grindig, 2,5y4/2, Opm.: Wierdelaag
140 - 200	klei matig siltig, 5y4/2

X-coördinaat (m) : 223891
Y-coördinaat (m) : 592414
Maaiveld (cm) : 142

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 25	zand zwak siltig, 2,5y5/3, opgebrachte grond, Opm.: Bestratingszand
25 - 70	zand zwak siltig, matig grindig, 7,5yr4/4, opgebrachte grond
70 - 155	zand zwak siltig, 2,5y5/3, opgebrachte grond, Opm.: Boring gestuit

10

X-coördinaat (m) : 223887
Y-coördinaat (m) : 592398
Maaiveld (cm) : 130

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 5	stenen
5 - 55	zand zwak siltig, 2,5y5/3, Opm.: Bestratingszand
55 - 75	klei matig siltig, 2,5y3/1, Opm.: Boring gestuit op baksteen

Appendix Saaksum, Roodehaansterweg: Laagbeschrijvingen

11

X-coördinaat (m) : 223884
Y-coördinaat (m) : 592377
Maaiveld (cm) : 121

Diepte (cm)	Omschrijving Grondsoort
0 - 20	zand zwak siltig, 2,5y5/3, Opm.: Bestratingszand
20 - 45	zand zwak siltig, matig grindig, 7,5yr4/4, opgebrachte grond
45 - 100	klei matig siltig, 2,5y3/1, spoor fosfaatconcreties, homogeen, vergraven, Opm.: Enige cementresten, Scherf roodbakkend dubbel geglaazuurd aardewerk

12

X-coördinaat (m) : 223879
Y-coördinaat (m) : 592358
Maaiveld (cm) : 121

Diepte (cm)	Omschrijving Grondsoort
0 - 15	zand zwak siltig, 2,5y5/3, opgebrachte grond
15 - 40	zand zwak siltig, matig grindig, 7,5yr4/4
40 - 150	klei matig siltig, 7,5y4/1, homogeen, Opm.: Enige cementresten
150 - 180	klei matig siltig, zwak humeus, 10yr4/2, matig slap, basis scherp
180 - 240	klei matig siltig, zwak humeus, 2,5y4/2, Opm.: Grote zwarte vlekken en onderin volledig zwart, Vulling sloot of gracht?
240 - 300	klei sterk zandig, 5y5/2, Opm.: Gelaagd

13

X-coördinaat (m) : 223880
Y-coördinaat (m) : 592347
Maaiveld (cm) : 121

Diepte (cm)	Omschrijving Grondsoort
0 - 85	klei matig siltig, matig grindig, 2,5y2/1, vergraven, Opm.: Wat zandbrokken bovenin
85 - 130	klei matig siltig, zwak grindig, 5y4/1, homogeen, Opm.: Enige cementresten
130 - 160	klei matig siltig, 10yr4/2
160 - 190	klei matig siltig, 2,5y4/2, Opm.: Zwarte vlekken
190 - 250	klei sterk zandig, 5y5/2

14

X-coördinaat (m) : 223877
Y-coördinaat (m) : 592335
Maaiveld (cm) : 114

Diepte (cm)	Omschrijving Grondsoort
0 - 70	klei matig siltig, zwak grindig, 10yr3/2, homogeen, vergraven, Opm.: Steenkoolresten
70 - 120	klei matig siltig, 2,5y4/2, weinig fosfaatconcreties, homogeen, Opm.: Enige cementresten
120 - 150	klei matig siltig, 5y3/1`bst1, slap
150 - 200	klei sterk zandig, 5y5/2, Opm.: Gelaagd

15

X-coördinaat (m) : 223876
Y-coördinaat (m) : 592319
Maaiveld (cm) : 96

Appendix Saaksum, Roodehaansterweg: Laagbeschrijvingen

Diepte (cm)	Omschrijving
	Grondsoort
0 - 90	klei matig siltig, zwak grindig, 10yr3/2, vergraven
90 - 115	klei sterk zandig, 10yr4/2, opgebrachte grond, Opm.: Concentratie puin op 115 cm
115 - 145	klei zwak siltig, zwak humeus, 10yr4/2, slap
145 - 170	klei matig siltig, 2,5y4/2, basis scherp, Opm.: Zwarte vlekken
170 - 175	klei sterk zandig, 5y5/2